

MACEDONIA, CHORWACJA, SŁOWENIA – SYTUACJA WYBRANYCH PAŃSTW BYŁEJ JUGOSŁAWII PO ZAKOŃCZENIU KONFLIKTU BAŁKAŃSKIEGO

Paulina Jaksender, paulina.jaksender@gmail.com
Uniwersytet Wrocławski
Pl. Uniwersytecki 1, 50-137 Wrocław

STRESZCZENIE

Wojna w Jugosławii najmłodszy konflikt w historii Europy. Jej krwawy przebieg ukazał światu wielki problem antagonizmów na Półwyspie Bałkańskim. Stabilizacja regionu po porozumieniu z Dayton przebiegała na różnym poziomie w poszczególnych republikach. Na jaw wyszły spore dysproporcje w funkcjonowaniu państw byłej Jugosławii, które mocno tuszowano przed 1991 rokiem. Rozwój na płaszczyznach życia codziennego w Macedonii, Chorwacji i Słowenii przebiegał pod kuratelą państw zachodnich. Praca ma na celu ukazanie trudności z jakimi borykały się wymienione republiki po zakończeniu działań wojennych.

Słowa kluczowe: Macedonia, Chorwacja, Słowenia, Jugosławia, Dayton, Bałkany, sytuacja międzynarodowa, konflikt bałkański, UE

Macedonia, Croatia, Slovenia - position of selected countries of the former Yugoslavia after the Balkan conflict

ABSTRACT

The war in Yugoslavia, the most recent conflict in European history. Her bloody course showed the world a big problem of antagonism on the Balkan Peninsula. The stabilization of the region after the Dayton Agreement proceeded at different levels in the various republics but revealed considerable disparity in the functioning of the States of the former Yugoslavia, which were heavily covered up before 1991. Development on the planes of everyday life in Macedonia, Croatia and Slovenia were held under the tutelage of Western countries. The work aims to show the difficulties faced by those republics after the war.

Keywords: Macedonia, Croatia, Slovenia, Yugoslavia, Dayton, the Balkans, the international situation, the Balkan conflict, the EU

Sytuacja państw bałkańskich po zawarciu porozumienia w Dayton ulegała stopniowej stabilizacji. Najbardziej niepewnie przez ów proces przechodziła Bośnia i Hercegowina, zaś w pozostałych republikach można było obserwować zapewne mniej emocjonujące, niż w wieloetnicznej Bośni, jednak zaskakujące wydarzenia. Kiedy w 1991 r. Macedonia ogłosiła niepodległość, którą w obliczu rozpadu Jugosławii zaakceptował rząd federalny – takie zmiany pozwalały założyć optymistyczną wizję rozwoju poszczególnych republik. Jednak późniejsze wydarzenia ukazały mylną istotę tych założeń. Walki w Chorwacji, Słowenii, później w Bośni zaskoczyły Macedończyków. Obawiano się, że do wojny zostanie wciągnięte ich państwo. Tak się jednak nie stało.

Pokojowe zerwanie więzi z Belgradem pozwoliło uniknąć starć zbrojnych i doprowadziło do podpisania w lutym 1992 r. porozumienia o ewakuacji oddziałów Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii (SFRJ) wraz z ich wyposażeniem i uzbrojeniem, co pozbawiło jednak republikę niemal wszystkich środków obrony. Dlatego też rząd Macedonii niezwłocznie zwrócił się z prośbą o wsparcie do ONZ, ta z kolei wysłała niewielkie oddziały „błękitnych hełmów” dla ochrony granic kraju¹.

Radość i dumę z utworzenia własnego państwa komplikowały trudności na arenie międzynarodowej. Chociaż uznano, że Macedonia spełnia wszystkie kryteria kraju suwerennego i niepodległego to państwa europejskiej dwunastki stwierdziły, że kraj może zostać uznany tylko pod nazwą, która nie będzie zawierać słowa Macedonia. Było to wynikiem gorliwych protestów ze strony Grecji, która obwiniła Skopje o zawłaszczenie helleńskich atrybutów państwowych do macedońskiej symboliki. Propozycji nazw było wiele, jednak z czasem emocje Aten i Skopje zaczęły wygasać. 8.04.1993 r. na mocy Rezolucji ONZ nr 817, pod nazwą Była Jugosłowiańska Republika Macedonii, państwo zostało członkiem tej

¹ A. Bartnicki, H. Dalewska-Greń, M. Dehnel-Szyc, M. Gawrycki, P. Grzebyk, W. Lizak, L. M. Nijakowski, J. Spyra, J. Stachura, *Konflikty współczesnego świata*, Warszawa 2008, s. 231.

organizacji. Pod koniec miesiąca wstąpiło w struktury Międzynarodowego Funduszu Walutowego, a już w grudniu do Banku Światowego i otrzymało od nich odpowiednio 17 i 40 mln dolarów na stabilizację gospodarki².

Pieniądże były niezbędne, ponieważ w wyniku toczących się wojen i sankcji PKB Macedonii zmniejszył się w latach 1991-1993 o ok. 30%, a bezrobocie wzrosło do niemal 40%. Zastraszające rozmiary przybrała inflacja: ze 115% w 1991 r. do prawie 1700% rok później. Przed załamaniem się gospodarki Macedonię uchroniły właśnie owe pożyczki³.

Restrykcyjna polityka finansowo-kredytowa władz doprowadziła do radykalnego obniżenia inflacji (w 1993 – 220%, 1994 – 50%), umocnienia waluty narodowej (denara) oraz pewnego ograniczenia deficytu budżetowego. Równoległe w lutym 1994 r. Grecja postanowiła zerwać wszelkie stosunki dyplomatyczne z Macedonią i wprowadziła wobec niej embargo handlowe, co spotkało się z ostrą reakcją Komisji Europejskiej. Ponowne zaognienie sytuacji w tle wciąż toczącego się konfliktu w Bośni i Hercegowinie było stanem, na który państwa europejskie i Stany Zjednoczone nie mogły sobie pozwolić⁴.

Embargo stało się dodatkowym utrudnieniem dla odbudowy gospodarki. W rezultacie rozpadu jugosłowiańskiej federacji zerwane zostały kontakty i współpraca ze wszystkimi byłymi republikami związkowymi. Przechodzenie młodego państwa na drogę reform rynkowych przypadło na czas wprowadzenia sankcji wobec Serbii i Czarnogóry przez ONZ, co wiązało się ze stratą portów handlowych.

W cieniu wydarzeń gospodarczych przeprowadzono pierwsze wybory w suwerennym kraju. Na przełomie października i listopada 1994 r. odbyły się wybory prezydenckie i parlamentarne. Do rywalizacji stanęły trzy grupy partii: rządzący dotychczas blok socjaldemokratów, liberalów i socjalistów „Sojusz dla Macedonii”, partie opozycyjne na czele z VMRO – DPMNE (*Vnatrešna makedonska revolucionerna organizacija-Demokratska partija za makedonsko nacionalno edinstvo* – Wewnętrzna Macedońska Organizacja Rewolucyjna-Demokratyczna Partia Macedońskiej Jedności Narodowej) oraz partie albańskich mniejszości. Do parlamentu nie weszła tylko VMRO-DPMNE. Premierem został Branko Crvenkovski, a prezydentem Kiro Gligorov⁵.

Macedonia dążyła do polepszenia, bądź nawiązania stosunków z państwami ościennymi. Szybko udało się to zrobić z Bułgarią i Albanią, która jednak miała ukryte zamiary. Ponieważ kraj miał najliczniejszy odsetek mniejszości albańskiej (w 1994 r. – 22,9%) ze wszystkich republik (oprócz Kosowa), Albania podsyciała dążenia separatystyczne swoich rodaków. Macedonia stanowczo się temu sprzeciwiła, co z kolei spowodowało napięcia na linii Skopje-Tirana. Wspólne kontakty zostały także zakłócone przez działania albańskich ekstremistów, często powiązanych z UÇK (*Ushtria Çlirimtare e Kosovës* – Armia Wyzwolenia Kosowa), która w późniejszym okresie konfliktu pokazała do czego jest zdolna w imię prowadzonej przez siebie kampanii⁶.

Tymczasem w kraju wdrażano reformy. Dzięki wielu wysiłkom w 1995 r. zahamowano inflację, która wynosiła już tylko 1%, PKB wzrosło do ponad 58 mld denarów (54 denary = 1 dolar). Sprywatyzowano ponad 1200 przedsiębiorstw, z czego 3/4 stanowiły duże i średnie firmy. Niestety bezrobocie nie udało się zlikwidować, sięgało 30%⁷. Pomimo tego 1995 r. był bardzo ważny dla Macedończyków. Ponieważ Grecja tuż po Serbii, zaczęła być postrzegana jako kolejny „destabilizator” w regionie, ugięła się pod naciskami międzynarodowej opinii publicznej i zgodziła się podpisać porozumienie. Zawarto je 13 września w Nowym Jorku, postanowiono nawiązać stosunki dyplomatyczne, gwarantowano sobie poszanowanie suwerenności i integralności terytorialnej, a Grecja zobowiązała się do nieblokowania aplikacji członkowskich Macedonii w organizacjach międzynarodowych, składanych pod nazwą FYROM (*Former Yugoslavian Republic of Macedonia*). Wkrótce potem zniosła embargo handlowe wobec Macedonii, która zaś wykreśliła budzące kontrowersje artykuły z konstytucji⁸.

8 listopada dla państwa otworzyły się drzwi Rady Europy, a tydzień później Partnerstwa dla Pokoju. Ponadto program stabilizacji kraju poparły międzynarodowe instytucje finansowe, które postanowiły udzielić jej dalszej pomocy – Bank Światowy przekazał na ten cel 85 mln dolarów⁹.

Następne dwa lata przebiegały spokojnie, nie licząc drobnych incydentów ze strony Albańczyków, którzy chcieli

2 A. Koseski, *Główne problemy transformacji w Republice Macedonii (1990–2000)*, [w:] Tenże (red.), *Transformacja systemowa w krajach Europy Środkowej i Wschodniej: 1989–2002*, Bydgoszcz-Pułtusk 2003, s. 153.

3 Tamże, s. 162.

4 Ł. Reszczyński, *Macedońsko-grecki spór nomenklaturowy i jego geopolityczne tło*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/artukul,630,Macedońsko-grecki_spor_nomenklaturowy_i_jego_geopolityczne_tlo,10.10.2013.

5 A. Koseski, dz. cyt., s. 157.

6 Stwierdzenie głównie odnosi się do konfliktu na terenie byłej Jugosławii, w szczególności w Kosowie, który przerodził się w otwartą wojnę pomiędzy ekstremistami a siłami zbrojnymi poszczególnych wojsk.

7 Tamże, s. 163.

8 *Stosunki dwustronne Grecja-Macedonia*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Grecja,stosunki_dwustronne,Macedonia,10.10.2013.

9 A. Koseski, dz. cyt., s. 163.

jeszcze większej autonomii. Manifestacje na uniwersytecie Tetovo zmusiły macedońskie władze do zaostrzenia polityki wobec mniejszości. Dlatego też w 1997 r. uchwalono ustawę, która ograniczyła wykorzystanie flagi albańskiej, wywołując fale sprzeciwu. Macedończycy obawiali się wystąpienia zbrojnego, o którym media donosiły z sąsiedniej Serbii, za sprawą albańskich bojówkarzy z UÇK i dążeń separatystycznych Kosowa.

Już w następnym roku sytuacja się zaogniła. Krwawe walki w Jugosławii doprowadziły do opuszczenia domów przez tysiące ludzi, którzy schronienia szukali właśnie w Macedonii. Tworzono tu obozy dla uchodźców, którym pomagano przetrwać trudny okres. Wsparcie otrzymywano z coraz bardziej zaniepokojonego sytuacją na Bałkanach, Zachodu. Macedonię traktowano obok Słowenii i Chorwacji, jako najbardziej dążący do demokracji kraj. Właśnie w 1998 r. po raz pierwszy od siedmiu lat zanotowała ona wzrost gospodarczy. Teraz przyszła kolejna recesja, ponieważ gospodarka zależała przede wszystkim od koniunktury Jugosławii – najważniejszego partnera gospodarczego, który sam nie funkcjonował dobrze¹⁰.

Przeprowadzono demonstracje w Skopje, w których wzięło udział tysiące Albańczyków, w celu ukazania swojego wsparcia dla rodaków z Serbii. W cieniu tych wydarzeń odbyły się wybory parlamentarne w październiku. Głosowanie przeprowadzono według znolizowanej ordynacji – zamiast dotychczas obowiązującej większościowej, zastosowano mieszaną formułę większościowo-proporcjonalną, która miała zapewnić bardziej sprawiedliwą niż poprzednia reprezentację ugrupowań politycznych i grup etnicznych¹¹. Wybory wygrała koalicja VMRO-DPMNE (49 miejsc) i utworzona w marcu 1998 r. Demokratyczna Alternatywa (*Demokratska Alternativa* – DA) – 13 miejsc. Premierem został Ljubčo Georgiewski, który poszedł na pewne ustępstwa względem Albańczyków. Otóż zastosował amnestię wobec albańskich więźniów politycznych skazanych po rozruchach w Gostivarze, Tetowie i Kičevie, spowodowanych walką o prawo do wywieszenia flag albańskich na tamtejszych ratuszach, w których radni albańscy stanowili większość. Spotkało się to jak dotąd z najbardziej pozytywnym przyjęciem ze strony wojującej mniejszości¹².

Rok 1999 stał się najtrudniejszym spośród wszystkich od zakończenia wojny w Bośni i Hercegowinie. Spektrum walk w Kosowie przybrało ogromne kształty. Instytucje międzynarodowe nieustannie nakładały sankcje gospodarcze na Jugosławię, która nie chciała przerwać krwawych walk z Albańczykami. Wszystko odbijało się na sytuacji ekonomicznej Macedonii, gdyż ta była uzależniona od gospodarki sąsiada. Ponadto obozy dla uchodźców nie nadały za przydzielaniem miejsc, brakowało pieniędzy i pozywienia. Dotychczasowa pomoc z Zachodu nie była wystarczająca, ponieważ nikt nie spodziewał się tak dramatycznego obrotu wydarzeń. Sytuacja ustabilizowała się w czerwcu, kiedy to właśnie w macedońskiej miejscowości Kumanovo, podpisano porozumienie kończące konflikt w Kosowie.

Kilka miesięcy po tragicznych wydarzeniach w Serbii, Macedończycy wybierali prezydenta. Zwyciężył liberał Boris Trajkovski, głównie dzięki głosom Albańczyków. Rozpoczął się nowy rozdział w macedońskiej polityce¹³.

Początek XXI w. nie był dobry. Teoretycznie wszystkie konflikty na Bałkanach zażegnano i próbowano ustabilizować sytuację w całym regionie. Jednak nie przewidziano, że na dotychczas spokojnych ziemiach Macedonii, zaczęły się tworzyć komórki UÇK. Z jej odłamu powstała macedońska Narodowa Armia Wyzwoleńcza (*Ushtria Çlirimtare Kombëtare* – UÇK), która sprowokowała kilka incydentów na granicy z Kosowem w 2000 r. W połowie lutego kolejnego roku macedońska policja wkroczyła do Tansusevci w celu uszczelnienia granicy. Trzech policjantów zginęło w starciach z albańskimi bandytami. Najprawdopodobniej ten incydent stał się pretekstem do rozpoczęcia wojny o „wyzwolenie” Albańczyków. Wojskowi dowódcy szybko zmobilizowali setki młodych mężczyzn z okolicznych wiosek wokół Tetova, którzy dwa lata wcześniej walczyli w UÇK przeciwko Serbii. W międzyczasie przedstawiciele NATO i UE debatowali jak wesprzeć macedoński rząd i nie angażować się w kolejną wojnę na Bałkanach.

Obywatele czuli się zagrożeni, dlatego też żądali wprowadzenia stanu wojennego. Javier Solana po negocjacjach ze wszystkimi politycznymi liderami w Macedonii, przedstawił 7 maja 2001 r. projekt rządu jedności narodowej, który zaakceptowano 11 maja. Ministerstwa zostały podzielone pomiędzy wszystkie główne partie, po dwa ugrupowania albańskie i macedońskie. Ponadto zobowiązano się do przeprowadzenia postulowanych przez mniejszość albańską reform. Miało to odizolować albańskich partyzantów¹⁴.

10 A. Szoszkiewicz, *Cena pokoju*, <http://www.wprost.pl/ar/4373/Cena-pokoju/>, 11.10.2013.

11 W. Roszkowski, *Europa Środkowo-Wschodnia 1997-1998*, R. VII – VIII, Warszawa 2000, s. 134-135.

12 *Macedonia wyrusza do Europy*, <http://solidamosc-bez-granic.site40.net/index.php?module=Pagesetter&func=viewpub&tid=6&pid=50>, 11.10.2013.

13 A. Tamawczyk, *Droga do i przez konflikt albańsko-macedoński w 2001 roku*, <http://slawistykalodzka.sns.pl/Numer4/ren/esej1.html#sdfotnotel10sym>, 11.10.2013.

14 P. Sierpień, *Kosowo jako protektorat ONZ*, <http://www.psz.pl/tekst-24244/Przemyslaw-Sierpien-Kosowo-jako-protektorat-ONZ>, 12.10.2013.

Plan pokojowy podpisany 13.08.2001 r. między Macedończykami a Albańczykami był rezultatem presji dyplomatycznej ze strony USA, po miesiącach nieudanych starań Europejczyków. W listopadzie parlament zatwierdził nową konstytucję zawierającą reformy wymagane przez sierpniowe porozumienie pokojowe. Uznano albański język za urzędowy i zwiększono dostęp Albańczyków do sektora publicznego pracy, w tym policji. Zagwarantowano również więcej pracy dla mniejszości oraz ogłoszono amnestię dla zdających broń rebeliantów¹⁵. Do życia codziennego wprowadzono nowe zapisy konstytucyjne, udało się zebrać broń od rebeliantów i przekazać ją NATO, a we wrześniowych wyborach samorządowych zmienić układ polityczny. Do władzy doszła partia socjaldemokratów Branka Crvenkovskiego, natomiast większość Albańczyków opowiedziała się za Demokratyczną Unią na rzecz Integracji (*Bashkimi Demokratik na Integrim* – BDI), kierowaną przez ex-rebelianta Aliego Ahmetima.

W marcu 2003 r. misja NATO została zastąpiona przez UE Concordia – pierwszą, unijną misję wojskową. 11 miesięcy później w katastrofie lotniczej zginął prezydent Macedonii Boris Trajkovski. Jego śmierć wstrząsnęła społeczeństwem, ponieważ postrzegano go jako postać, która wyprowadzi kraj z marazmu, a dzięki prowadzonej przez niego polityce, państwo wstąpi w struktury Unii Europejskiej¹⁶. Tuż po wypadku, rząd macedoński złożył wniosek o przyłączenie się właśnie w jej szereg, jako symboliczne wypełnienie misji zmarłego. Następcą B. Trajkovskiego został Branko Crvenkovski wybrany w kwietniowych wyborach. Miesiąc później Albańczycy wyszli na ulice upomnieć się o swoje prawa. Chcieli uchwalenia miejskich granic i większej władzy dla swoich polityków. Żądania uwzględnił parlament, ustalając lokalne granice i przyznając większą autonomię miejscom, w których Albańczycy byli większością. Nie spodobało się to opozycji, która w listopadzie postanowiła przeprowadzić w tej sprawie referendum. Plebiscyt jednak unieważniono z powodu niewystarczającej frekwencji. Oliwy do ognia dołały Stany Zjednoczone, które niespodziewanie uznały państwo pod nazwą Republika Macedonii¹⁷. Napięcia na scenie politycznej nie wytrzymał premier Hari Kostov, który podał się do dymisji. Jego miejsce zajął Vlado Bučkovski z SDSM¹⁸.

14.02.2005 r. strona macedońska przedłożyła Komisji Europejskiej odpowiedzi na kwestionariusz. 9 listopada Komisja wydała opinię dotyczącą złożonego wniosku akcesyjnego i już tydzień później Rada Europejska zdecydowała o przyznaniu Macedonii statusu państwa kandydującego. Ostatniego dnia stycznia 2006 r. przyjęto Partnerstwo Europejskie¹⁹. Natomiast w listopadzie NATO zaprosiło Macedonię do przystąpienia do sojuszu wojskowego na następnym szczycie w 2008 r.

Cały czas państwo wdrażało nowe reformy, które miały podbudować strukturę całego organizmu, aby jak najszybciej uzyskać akces do UE i wstąpić do NATO. Grecja nadal nie chciała uznać nazwy swojego sąsiada. Z tego powodu, zablokowała zaproszenie Sojuszu skierowane do Macedonii w kwietniu 2008 r. W czerwcu odbyły się przedterminowe wybory parlamentarne, w czasie których wybuchły zamieszki. Obserwatorzy OBWE stwierdzili, że doszło do przypadków zastraszania, napięć oraz oszustw. Zarządzono powtórzenie wyborów, w których absolutnym zwycięzcą pozostała rządząca partia VMRO-DPMNE²⁰.

Macedończycy sfrustrowani przeciągającym się sporem o nazwę ich państwa z Grecją, w styczniu 2009 r. skierowali prośbę o pomoc do Trybunału w Hadze. Tymczasem, na przełomie marca i kwietnia przeprowadzono wybory prezydenckie, w których zwyciężył Georgi Iwanow. Nowa głowa państwa od razu zapowiedziała chęć polepszenia stosunków z Grecją, a także przyspieszenie spełnienia wszystkich warunków niezbędnych do przystąpienia do europejskich pertraktacji²¹.

Wstąpienie państwa w szeregi UE, stało się bardziej realne, kiedy 14 października Komisja Europejska zarekomendowała rozpoczęcie negocjacji akcesyjnych. W raporcie stwierdzono, iż Była Jugosłowiańska Republika Macedonii poczyniła wyraźne postępy i w znacznym stopniu zrealizowała najważniejsze priorytety określone w Partnerstwie dla Członkostwa. Zdaniem Komisji, państwo to w wystarczającym stopniu spełniło kryteria polityczne ustalone przez Radę Europejską na szczycie w Kopenhadze w 1993 r. oraz warunki procesu stabilizacji i stowarzyszenia, w związku z czym podjęła

15 P. Sierpiń, *Działania USA w Kosowie*, <http://www.psz.pl/tekst-24756/Przemyslaw-Sierpien-Dzialania-USA-w-Kosowie/Str-4>, 12.10.2013.

16 M. Jedryś, *Kim był Boris Trajkovski*, <http://wyborcza.pl/1,75248,1934925.html>, 12.10.2013.

17 P. Marczewski, *Macedonia! Fiasko referendum, odnowa konfliktu z Grecją*, http://www.psz.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=583, 12.10.2013.

18 P. Marczewski, *Macedonia! Premier Hari Kostov podał się do dymisji*, http://www.psz.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=622, 13.10.2013.

19 M. Zobeniak, *Macedońska droga do akcesji w cieniu sporu o nazwę i tożsamość*, <http://www.psz.pl/tekst-27023/Macedonska-droga-do-akcesji-w-cieniu-sporu-o-nazwe-i-tozsamosa>, 13.10.2013.

20 *Macedonia: udana powtórka wyborów*, <http://www.wprost.pl/ar/131980/Macedonia-udana-powtorka-wyborow/>, 13.10.2013.

21 *Elections in Macedonia: victory of ruling party's candidate*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/best/2009-04-08/elections-macedonia-victory-ruling-partys-candidate>, 13.10.2013.

ona decyzję o wydaniu zalecenia w sprawie otwarcia negocjacji akcesyjnych. Jedyłą przeszkodą był spór z Grecją, który toczył się już w Hadze²². W grudniu 2011 r. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości uznał, że Hellada nie ma prawa blokować wejścia Macedonii do NATO z powodu sporu o nazwę tego kraju²³.

W państwie zapanowała euforia, która jednak szybko opadła. Zdawano sobie sprawę, że pomimo korzystnego orzeczenia, Macedonię czeka jeszcze długa droga, aby uzyskać upragniony status kandydata do UE. Chęci nie wystarczą, potrzeba reform, które doprowadzą gospodarkę i całościowe funkcjonowanie kraju do poziomu europejskiego. Wraz z końcem 2013 roku Macedonia, podobnie jak inne kraje bałkańskie, musiała skupić się na sobie, aby osiągnąć założone cele. Działania polityki i gospodarki powinny wprowadzić nową w jakość w dotychczasowe funkcjonowanie nieco ospałego państwa.

Chorwackie wydarzenia powojenne miały inny charakter niż u pozostałych republik Jugosławii. Ze wszystkich starć w latach 1991-1995 wyszła niemal bez uszczerbku w infrastrukturze. Najbardziej ucierpiała gospodarka na skutek likwidacji przemysłu ciężkiego i braku dostępu do rynków państw byłej Federacji. Po porozumieniu z Dayton sytuacja stabilizowała się w całym rejonie Półwyspu Bałkańskiego. W Chorwacji rządził wówczas nieprzerwanie od czasu ogłoszenia niepodległości Franjo Tuđman z Chorwackiej Wspólnoty Demokratycznej (*Hrvatska demokratska zajednica* – HDZ), którego dzięki propagandzie medialnej, czczono niemal jak boga²⁴.

Zagrzeb był krytykowany przez Radę Europy właśnie za brak wolności mediów. Na fali represji wobec niezależnych dziennikarzy w ostatnich miesiącach 1996 r., demonstrowano w obronie prawa do informacji. Co ciekawe, właśnie w tym okresie Chorwację przyjęto w szeregi Rady Europy. Był to rok pełen niepokoju społecznych. Ponieważ ceny rosły, a płace stały w miejscu, ludzie wyszli na ulice strajkując. Rządowi udało się zażegnać kryzys i mimo trudności gospodarczych nie doszło w następnych latach do zmiany na najwyższych stanowiskach władzy. Ponownie w 1997 r. na prezydenta wybrano F. Tuđmana. Chorwacja deklarowała, że jej priorytetem jest uzyskanie członkostwa w UE i NATO²⁵.

Unia jednak odmówiła rozpoczęcia rozmów w sprawie akcesji, uzasadniając to „deficytem demokracji”. Co więcej okazało się, że haski trybunał zamierza prowadzić śledztwo w sprawie chorwackich zbrodni wojennych. Taki obrót sprawy wywołał głębokie rozczarowanie Chorwatów. Na chwilę udało się o tym zapomnieć, kiedy w 1998 r. ONZ przekazało nadmorskiemu państwu ostatnią serbską enklawę – Sławonię²⁶.

Po debacie na szczytach unijnych postanowiono dać Chorwacji szansę. Pierwsza konkretna propozycja wyszła ze strony UE w maju 1999 r. Komisja Europejska przedłożyła plan *Procesu Stabilizacji i Stowarzyszenia*. Jego konkretyzacją był przedstawiony miesiąc później *Pakt o Stabilizacji*. Obok Chorwacji skierowano go także do Albanii, Bośni i Hercegowiny, Macedonii, Rumunii, Bułgarii, Mołdawii oraz ówczesnej Federalnej Republiki Jugosławii. Ideą planu było stworzenie warunków do stabilizacji obszaru „miękkiego podbrzusza Europy” poprzez przybliżenie jego krajów do struktur europejskich i wzmocnienie pomiędzy nimi współpracy regionalnej. Odbiór unijnej propozycji był w chorwackim kierownictwie niejednoznaczny. O ile zorientowana nacjonalistycznie grupa wewnątrz rządzącej HDZ uznała projekt za próbę „rebalkanizacji Chorwacji”, to reformistyczna część partii, związana z szefem dyplomacji Mate Graniciem uznała plan za interesujący i możliwy do realizacji²⁷.

Kiedy w grudniu zmarł F. Tuđman, Zachód swoją krytykę skierował na HDZ. Odzwierciedliły to styczniowe wybory w 2000 r., kiedy miejsca w Saborze opanowali socjaldemokraci i liberałowie. Premierem został Iwica Račan, a w lutym na prezydenta wybrano prozachodniego Stipe Mesicia. Cele odświeżonego rządu były jasne – członkostwo w UE i NATO. Powołano w tym celu Radę Konsultacyjną Chorwacji i Unii. W marcu stałe funkcjonowanie w Zagrzebiu rozpoczęła Delegacja Komisji Europejskiej. W maju opublikowała tzw. analizę wykonalności, w której pozytywnie oceniła stopień stosunków z Zagrzebiem i możliwość implementacji przez Chorwatów tzw. kopenhaskich kryteriów politycznych²⁸.

W maju kolejnego roku w Luksemburgu Porozumienie o Stabilizacji i Stowarzyszeniu parałowali premier Iwica Račan i przedstawiciele UE. Z kolei w lipcu wprowadzono tzw. przejściowe porozumienie handlowe, które umożliwiło zmniejszenie i stopniowe zniesienie ceł na import do Chorwacji towarów z Unii oraz bezdłowy eksport produktów chorwackich

22 M. Zobeniak, dz. cyt., 13.10.2013.

23 *Timeline: Macedonia*, dz. cyt., 13.10.2013.

24 K. Koźbiał, *Chorwacka droga do UE. Między niepodległością a współczesnością*, [w:] P. Czubik (red.), *Balkany u progu zjednoczonej Europy*, Kraków 2008, s. 43.

25 A. Patek, J. Rydel, J. J. Węc, *Najnowsza historia świata*, T. 4, Warszawa 2008, s. 230-231.

26 L. Benson, *Jugosławia. Historia w zarysie*, Kraków 2011, s. 277.

27 *Večernji list*, <http://www.vecernji.hr/tag/mate-granic-18803>, 14.10.2013.

28 M. Mielicki, *Chorwacja - kolejny problem Unii Europejskiej*, <http://www.prawy.pl/z-zagranicy/2/3508-chorwacja-kolejny-problem-unii-europejskiej>, 14.10.2013.

na jednolity rynek unijny. Pod koniec 2001 r. Porozumienie o Stabilizacji i Stowarzyszeniu zostało ratyfikowane przez Sabor oraz Parlament Europejski²⁹.

Problemy z reformą gospodarczą doprowadziły w lipcu 2002 r. do upadku rządu I. Račana. Jednak prezydent S. Mesić nie pozwolił mu odejść w polityczny niebyt i niemal natychmiast poprosił go o sformowanie nowego rządu. Wtedy także prezydenci Serbii, Chorwacji i Bośni spotkali się po raz pierwszy od zakończenia wojen na Bałkanach i podpisali umowę o poszanowaniu *status quo* w regionie. Od tamtej pory Chorwacja rozpoczęła także rozmowy z Macedonią i Albanią dotyczące wspólnego ubiegania się o przyjęcie do UE. Takie ożywienie relacji pokazało, że Chorwaci „zakasali rękawy” i powoli zaczęli zapominać o swojej tradycyjnej rezerwie wobec bałkańskich peryferii³⁰.

W lutym 2003 r. „adriatycka perła” złożyła formalny wniosek o członkostwo w UE, a rząd po raz pierwszy opublikował strategiczny dokument o nazwie *Narodowy Program Integracji z UE*, który miał być aktualizowany raz na rok. Cztery miesiące po złożeniu wniosku, na unijnym szczycie po raz pierwszy jasno zadeklarowano, że kraje Bałkanów Zachodnich mogą liczyć na perspektywę pełnoprawnego członkostwa w UE (tzw. Agenda salonicka). Chorwaci byli uradowani z deklaracji, pomimo że nie zawierała sprecyzowanych terminów. W październiku doszło do scysji ze Słowenią, która nie chciała dopuścić do głosowania parlamentu w Zagrzebiu nad utworzeniem strefy ekologicznej na Adriatyku. Posłowie odłożyli w czasie próbę jednostronnego rozwiązania konfliktu.

Jednocześnie oprócz przygotowywania się państwa do wejścia do struktury unijnej, toczyły się procesy zbrodniarzy wojennych przed haskim trybunałem. Na początku czerwca 2004 r. sąd skazał serbskiego lidera Milana Babića na 13 lat więzienia za ludobójstwo chorwackich i bośniackich cywilów. W obu krajach zapanowała radość, natomiast w Serbii odczucia były mieszane. Dla jednych M. Babić był bohaterem, dla innych mordercą. Dodatkowym wydarzeniem, które nie spodobało się Serbom było nadanie Chorwacji statusu państwa-kandydata do UE³¹.

Wraz z początkiem kolejnego roku chorwacki parlament przyjął pakiet ustaw umożliwiających rozpoczęcie rozmów akcesyjnych – deklarację o współpracy parlamentu i rządu w procesie eurointegracji, rezolucję o fundamentach rozmów akcesyjnych oraz o powołaniu parlamentarnej komisji ds. negocjacji akcesyjnych. W marcu Rada Unii Europejskiej przyjęła prawne ramy rozpoczęcia negocjacji akcesyjnych z Zagrzebiem, jednak formalny początek rozmów akcesyjnych nastąpił dopiero w październiku³². Powodem było fiasko aresztowania gen. Ante Gotoviny – numeru 1 spośród chorwackich zbrodniarzy wojennych. Obława przyniosła efekt w grudniu, kiedy złapano go na terytorium Hiszpanii i przekazano do więzienia w Hadze. Już 20 X 2005 r. rozpoczęto przeprowadzenie *screeningu*, czyli przeglądu prawodawstwa państwa kandydującego pod względem jego zgodności z prawnym dorobkiem UE. W wyniku pomyślnego przebiegu tego procesu stwierdzono możliwość implementacji prawa wspólnotowego przez Chorwację, a Komisja Europejska zarekomendowała otwarcie pierwszego z 35 obszarów akcesyjnych³³.

Powodzeniu negocjacji groził spór toczony ze Słowenią, w dużej mierze dotyczący sprawy Zalewu Pirańskiego. Konflikt dotyczył delimitacji obszarów morskich. Chciano sprawiedliwego podziału łowisk, a także możliwości prowadzenia poszukiwań ropy naftowej. Rząd chorwacki zatwierdził co prawda plan podziału Zatoki Pirańskiej, przyznający ok. 80% tego akwenu Słowenii, ale posłowie parlamentu nie zatwierdzili tego postanowienia³⁴. Słoweńcy twierdzili bowiem, iż zalew ten jest częścią ich wód terytorialnych (m.in. z uwagi na fakt, że to oni patrolowali akwen w czasie istnienia SFRJ) oraz jest wyjściem na morze z portu w Piranie. Tymczasem Chorwaci, przywołując przepisy międzynarodowego prawa morskiego, twierdzili iż w akwencie wody powinny być rozgraniczone pomiędzy państwami (50/50) a żegluga winna być wolna. Sprawę postanowiono rozwiązać we wrześniu 2007 r. Premierzy Janez Janša oraz Ivo Sanader zgodzili się, że kwestie sporów granicznych powinien rozstrzygnąć Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości³⁵.

W połowie lutego 2008 r., kiedy Kosowo ogłosiło niepodległość, Chorwaci byli skonfundowani – ciężko im było odnaleźć się w nowej sytuacji politycznej. Prezydent Stjepan Mesić był bowiem zdania, iż Chorwacja powinna zachować dobre

29 Ł. Kobeszko, *Proces akcesyjny Chorwacji. Stan i perspektywy*, <http://www.psz.pl/tekst-27022/Proces-akcesyjny-Chorwacji-Stan-i-perspektywy>, 14.10.2013.

30 L. Benson, dz. cyt., s. 278-280.

31 *Timeline: Croatia*, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1097156.stm>, 14.10.2013.

32 Ł. Kobeszko, *Proces akcesyjny...*, dz. cyt., 14.10.2013.

33 *Croatia 2005 Progress Report*, http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/2005/package/sec_1424_final_progress_report_hr_en.pdf, 14.10.2013.

34 K. Kubiak, *Wojny, konflikty zbrojne i punkty zapalne na świecie*, Warszawa 2005, s. 53.

35 B. Skrzypek, *Dekada bez Tuđmana. Przemiany polityczne w Chorwacji po 2000 roku*, <http://www.stosunkimiedzynarodowe.pl/dekada-bez-tu%C4%91mana-przemiany-polityczne-w-chorwacji-po-2000-roku>, 14.10.2013.

stosunki z Serbią, Kosowem, jak i pozostałymi krajami regionu, a przedwczesna decyzja o uznaniu niepodległości prowincji, mogłaby te stosunki w znacznym stopniu popsuć. Z kolei społeczeństwo cieszyło się, z porażki Serbów, ponieważ nie darzyli ich szczególną sympatią. Jednak wbrew zapowiedziom prezydenta, Chorwacja wraz z Bułgarią i Węgrami wspólnie uznały Kosowo już 19 III³⁶.

Kilka tygodni później do Zagrzebia dotarła dobra wiadomość. Uczestnicy szczytu NATO w Bukareszcie zgodzili się wystosować do Chorwacji i Albanii zaproszenia do członkostwa w Sojuszu Północnoatlantyckim. Według prognoz państwa miały wstąpić do NATO już w kwietniu 2009 r., i tak też się stało. Euforię Chorwatów ostudziły wydarzenia listopadowe. Trybunał zdecydował o kontynuowaniu postępowania w sprawie wniosku złożonego przez nadmorskie państwo w 1999 r. Zagrzeb zaskarżył Belgrad do MTS-u, obwiniając go o wywołanie wojny, a następnie o zbrodnie ludobójstwa i niszczenie dziedzictwa kulturalnego Chorwacji. Oczekiwano, że Trybunał uzna Serbię za winną złamania Konwencji ONZ oraz nałoży na nią obowiązek wypłaty reparacji wojennych i zwrotu mienia, a także dóbr kultury. W odpowiedzi na to postanowienie Serbia zapowiedziała złożenie własnej skargi żądając uznania, że Chorwaci dopuścili się ludobójstwa i czystek etnicznych, zwłaszcza w czasie odbijania Slawonii i Krajiny³⁷.

W grudniu zaś podczas międzyrządowej konferencji na temat akcesji Chorwacji z UE, Bruksela zgodziła się na zamknięcie przez Chorwatów trzech rozdziałów negocjacyjnych i otwarcie jednego. Rozmowy w dalszych siedmiu rozdziałach zablokowała Słowenia, argumentując, iż zawarte w nich postulaty strony chorwackiej mogą przesądzać wynik sporu granicznego, który według ustaleń premierów obydwu krajów z 2007 r. ma rozstrzygnąć MTS w Hadze³⁸.

Grudniowe weto sprowadziło stosunki chorwacko-słoweńskie do najniższego poziomu w historii. Wiara Chorwacji w UE załamała się, gdyż Bruksela nie mogła nic zrobić by zapobiec wetu pomimo usilnych starań francuskiej prezydencji. Nasiliły się wezwania do bojkotu słoweńskich produktów w kraju. Zagrzeb próbował włączyć UE w spór, twierdząc że problem był europejski a nie chorwacki, próbując również zaprezentować się jako „bardziej zachodnia” strona w całej sprawie³⁹.

W lutym 2009 r. premier Ivo Sanader zachęcony rozwiązaniem przez MTS długoletniego sporu morskiego pomiędzy Rumunią i Ukrainą, oświadczył, że niemal wszystkie możliwości politycznego rozwiązania sporu pomiędzy obydwojma sąsiednimi krajami zostały wyczerpane, a jedyną drogą wyjścia jest międzynarodowy arbitraż. 26 czerwca na początku posiedzenia rządu, chorwacki premier oświadczył, że zachowanie Słowenii jest nieeuropejskie i pozostaje nie do przyjęcia. Zaapelował także do Słowenii jako dobrego sąsiada, aby podała Chorwacji rękę w negocjacjach z Unią, a o kształcie granicy pomiędzy nimi powinny zdecydować przepisy prawa międzynarodowego. Zwrócił ponadto uwagę na fakt, że w chwili wstępowania Słowenii do UE w 2004 r. konflikt graniczny był już otwarty i od tego czasu nic się nie zmieniło, zatem nie powinno się stosować podwójnych standardów. Podkreślił także, że ów spór nie ma związku z negocjacjami i wezwał Słowenię do zniesienia blokady⁴⁰.

Do wyraźnej zmiany nastawienia obydwu stron doszło dopiero w lipcu po odejściu ze stanowiska szefa chorwackiego rządu I. Sanadera. Jego następczyni, Jadranka Kosor po kilku spotkaniach z premierem Borutem Pahorem wynegocjowała, iż Słowenia odblokowała jesienią chorwackie negocjacje akcesyjne. 2 października KE wznowiła więc rozmowy z Zagrzebiem. W grudniu zaś Słoweńcy ponownie zgłosili zastrzeżenia do trzech obszarów negocjacyjnych: ochrona środowiska, rybołówstwo i wspólna polityka zagraniczna. Dlatego też z końcem roku Chorwaci zdołali zamknąć 17 z 33 rozdziałów⁴¹.

2010 rok był spokojny. W styczniu w wyborach prezydenckich zwyciężył Ivo Josipović (kandydat socjaldemokratycznej opozycji), który rozpoczął proces „rozmrzania” stosunków z Serbią. Dzięki temu, w listopadzie serbski prezydent odwiedził Vukovar i przeprosił za masakrę ludności chorwackiej z 1991 r. Gest B. Tadicia został doceniony zarówno na Bałkanach, jak i w całej Europie⁴².

W kwietniu 2011 r. skazani zostali dwaj generałowie chorwaccy – Ante Gotovina i Mladen Markač, a w lipcu schwytano ostatniego poszukiwanego z listy przywódcę serbskich rebeliantów Gorana Hadżicia. Miesiąc wcześniej Unia Euro-

36 *Pierwsi sąsiedzi Serbii uznają Kosowo*, <http://www.wprost.pl/ar/125986/Pierwsi-sasiedzi-Serbii-uznaja-Kosowo/>, 14.10.2013

37 B. Skrzypek, dz. cyt., 14.10.2013.

38 Ł. Kobeszko, *UE wzywa Chorwację i Słowenię do kompromisu*, http://www.psz.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=15698, 14.10.2013.

39 R. Karajkov, *Balkańska odwilż otwiera Chorwacji drzwi do UE*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/artukul,502,Balkanska_odwilz_otwiera_Chorwacji_drzwi_do_UE, 14.10.2013.

40 B. Skrzypek, dz. cyt., 14.10.2013.

41 Ł. Kobeszko, *Proces akcesyjny...*, dz. cyt., 14.10.2013.

42 *Tadić u Vukovaru*, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/teme/teme.97.html:tema-45-Tadic-u-Vukovaru>, 14.10.2013.

pejska zamknęła negocjacje akcesyjne z Chorwacją. Na podstawie rekomendacji KE liderzy Unii dali zielone światło dla zakończenia negocjacji członkowskich z nadmorskim państwem podczas ostatniego szczytu UE w Brukseli 24 czerwca⁴³. W kraju zapanowała nieopisana radość, w badaniach prowadzonych przez prywatne i państwowe firmy marketingowe z dnia na dzień słupki poparcia wejścia Chorwacji do UE rosły⁴⁴.

9 grudnia nadszedł historyczny dzień, który dzielił państwo od UE tylko kilkoma krokami. Prezydent Chorwacji I. Josipović podpisał traktat o przystąpieniu jego kraju do struktur unijnych. Przypominał, że jego państwo ma za sobą wojnę i transformację ustrojową. „Nasz sukces dlatego jest jeszcze większy. Dlatego możemy pogratulować sobie. Sukces Chorwacji jest sukcesem Europy i pokojowej polityki, która jest najsilniejszym fundamentem zjednoczonej Europy”⁴⁵ – podkreślił.

Amerykański sen w wykonaniu Chorwacji spełnił się w dużej mierze. „Perła Adriatyku” to bez wątpienia państwo o najlepszych wskaźnikach rozwoju gospodarczego w regionie, jednak jej przemysł rozwija się bardzo wolno. Gospodarka uzależniona jest w dużej mierze od wpływów z branży turystycznej (niemal 3/4 wszystkich zatrudnionych pracuje w sektorze usług), a stopa bezrobocia utrzymuje się w okolicach 18%⁴⁶. Warto zauważyć, że wielu młodych Chorwatów korzysta z każdej nadarzającej się okazji, aby wyjechać za granicę. Potrzebny jest przede wszystkim pomysł jak rozwinąć inne gałęzie przemysłu, rynek pracy, ograniczyć administrację i biurokrację, a także wprowadzić niezbędne do tego reformy. Potencjał jest ogromny, wystarczy tylko znaleźć odpowiednie osoby, które umiejętnie i z sukcesami pokierowałyby Chorwacją zarówno na arenie gospodarczej, jak i politycznej.

Najkrótszą drogę do Unii przebyła Słowenia. Jako jedyny kraj, na tle reszty republik powstałych po rozpadzie federalnego państwa, pozostała oazą spokoju, stabilizacji i dobrobytu. Od uzyskania niepodległości w 1991 r., kluczową rolę na scenie politycznej odegrał Milan Kučan, były reformator komunistyczny, który sprzeciwiał się polityce Slobodana Miloševića. Dzięki jego zdecydowanej postawie w staraniach o uznanie państwa na arenie międzynarodowej wygrał wybory prezydenckie w 1992 r. i przeszedł do słoweńskiej historii jako „ojciec narodu”. Wówczas niepodległość kraju uznały Stany Zjednoczone i UE, a Słowenia dołączyła do Organizacji Narodów Zjednoczonych i w 1993 r. do MFW⁴⁷.

W latach 1994-1995 decydujące zdanie w słoweńskiej polityce miał M. Kučan, a dominowała w niej koalicja partii centrowych złożona z Liberalnej Demokracji Słowenii (*Liberalna demokracija Slovenije* – LDS), Partii Chrześcijańskich Demokratów (*Slovenski krščanski demokrati* – SKD), Słoweńskiej Partii Demokratycznej (*Slovenska demokratska stranka* – SDS), Socjaldemokratycznej Partii Słowenii (*Socijaldemokratska stranka Slovenije* – SDSS) oraz Zjednoczenia Zielonych (*Poenotenje zeleno* – PZ). W opozycji pozostawały partie prawicowe: narodowa i ludowa oraz lewicowe w tym Socjalistyczna Partia Słowenii (*Socijalistička stranka Slovenije* – SSS)⁴⁸.

Do stabilizacji politycznej i społecznej w dużej mierze przyczyniła się pomyślność ekonomiczna. Po kryzysie z 1991 r. już dwa lata później zahamowano spadek PKB i w 1994 r. osiągnięto wzrost 5,3%. Słowenia jako pierwsza, spośród krajów byłej Jugosławii, przeżyła załamanie gospodarcze. Ograniczając kontakty z tymi państwami, rozbudowała relacje z Zachodem, aby szybciej wejść do NATO i UE⁴⁹.

Przeszkodą w krótszych negocjacjach były napięte stosunki z Italią, które zaostrzyły się w 1994 r. Włosi zgłosili wówczas żądania dotyczące rewindykacji mienia (chodziło o półwysep Istria). Pewne odprężenie zapanowało w kolejnym roku, gdy państwo w kształcie buta przestało tak energicznie blokować starania Słowenii o status państwa stowarzyszonego, porzucając sprzeciw w 1996 r., po uregulowaniu kwestii spornych⁵⁰.

Ponadto Słowenci musieli rozwiązać konflikt z Chorwatami. Spór dotyczył przebiegu granicy w Zatoce Pirańskiej, jak również Svete Gory na pograniczu obu państw. Chodziło także o położoną na terenie Słowenii elektrownię atomową Kršk, którą wybudowano wspólnie z Chorwacją. Trudne problemy zostały częściowo rozwiązane, tak że obie strony były zadowolone⁵¹.

43 *Chorwacja już blisko Unii*, <http://www.wprost.pl/ar/251339/Chorwacja-juz-blisko-Unii/>, 14.10.2013

44 M. Babić, *Przystąpienie Chorwacji do Unii Europejskiej. Problemy konstytucyjne*, http://www.academia.edu/3288555/Przystapienie_Chorwacji_do_Unii_Europejskiej_Problemy_konstytucyjne, 14.10.2013.

45 *Chorwacja: wreszcie przekraczamy próg europejskiego domu*, <http://www.wprost.pl/ar/282641/Chorwacja-wreszcie-przekraczamy-prog-europejskiego-domu/>, 14.10.2013.

46 *Bezrobocie w Chorwacji znów rośnie*, <http://balkanistyka.org/bezrobocie-w-chorwacji-znow-rosnie/>, 14.10.2013.

47 *Timeline: Slovenia*, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1097340.stm>, 14.10.2013.

48 A. Jorasz, *System polityczny Słowenii*, <http://www.psz.pl/tekst-5583/Anna-Jorasz-System-polityczny-Slowenii>, 14.10.2013.

49 J. Wojnicki, *Droga Europy Środkowej do Unii Europejskiej (Czechy, Słowacja, Słowenia, Węgry)*, Warszawa 2007, s. 15.

50 A. Patek, J. Rydel, J. J. Węc, dz. cyt., s. 226.

51 R. Karajkov, dz. cyt., 14.10.2013.

Najważniejszym wydarzeniem 1996 r. było podpisanie 10 czerwca przez premiera Słowenii Janeza Drnovška układu o stowarzyszeniu z Unią Europejską. Jednocześnie złożono podanie o przyznanie pełnego członkostwa. W lipcu 1997 r. Komisja Europejska opublikowała Agendę 2000, która zaliczała Słowenię do krajów, z którymi zamierzano w pierwszej kolejności rozpocząć negocjacje, które formalnie rozpoczęły się 31 marca kolejnego roku⁵².

Na szczycie NATO w lipcu 1997 r. w Madrycie, nie podjęto jednak decyzji o szybkim przyjęciu tego kraju do struktur północnoatlantyckich. Był to dotkliwy cios dla słoweńskiej dyplomacji. 26 II 1998 r. rząd przyjął Narodową Strategię Integracji z Sojuszem, a 14 marca Strategię Obrony Militarnej. Ponieważ priorytetem w słoweńskiej polityce zagranicznej było wejście zarówno do NATO, jak i UE, w 1999 r. w trakcie inwazji na Jugosławię, Lublana udostępniła swoją przestrzeń powietrzną dla działań wojskowych Sojuszu. Dzięki temu, po zakończeniu konfliktu kosowskiego Słowenia uzyskała silne poparcie ze strony USA, o którym zapewniał prezydent Bill Clinton podczas swojej wizyty w kraju⁵³. W tym samym czasie „Partnerstwo dla Pokoju” przyjęło bałkańskie państwo w swoje struktury. Sytuacja w państwie była stabilna.

23.03.2003 r. w Słowenii odbyło się referendum, w którym blisko 90% obywateli opowiedziało się za członkostwem ich państwa w UE. Referendum w sprawie przystąpienia do UE oraz NATO odbyło się tego samego dnia, przy frekwencji 60,4%⁵⁴.

Rok później oba założenia państwa spełniły się. W marcu Słowenia wstąpiła do NATO, a 1 maja wraz z dziewięcioma innymi państwami do Unii Europejskiej. Na ulicach głównych miast widać było barwy słoweńskie i unijne. Małe państewko położone na północy Półwyspu Bałkańskiego jako pierwsze ze swoich sąsiadów wkroczyło do europejskiego grona. Słowenia stała się przykładem dla byłych krajów SFRJ⁵⁵.

Już w lutym 2005 r. parlament w Lublanie ratyfikował konstytucję UE, a w grudniu przedstawił dane dotyczące kraju. Wówczas wskaźnik inflacji wynosił 2,5%, średnia stopa procentowa 3,8%, saldo sektora finansów publicznych w PKB 1,4%, a dług publiczny 29,1%. Na tej podstawie Bruksela podjęła decyzję o przyjęciu tego kraju do eurogrupy. W czerwcu 2006 r. Parlament Europejski pozytywnie zaopiniował wniosek, a w niecały miesiąc później Rada UE udzieliła ostatecznej zgody. Tym samym z dniem 1.01.2007 r. Słowenia weszła do strefy euro jako pierwsze nowe państwo członkowskie⁵⁶.

Rok później Słowenia objęła półroczną prezydencję w UE. Jak się okazało jej priorytetem miało być ułatwienie pozostałym krajom postjugosłowiańskim integracji ze strukturami europejskimi. Szczególnie widoczna była współpraca z Serbią, z którą debatowano na temat przyszłości Kosowa. Słowenia proponowała ogłoszenie niepodległości prowincji, z zachowaniem nadzwyczajnych gwarancji bezpieczeństwa i samorządu dla zamieszkujących ją Serbów i innych narodowości niealbańskich. Przy czym zaznaczyła, że nie chce, aby Serbowie odebrali propozycję członkostwa w UE w zamian za oddanie części terytorium swojego państwa⁵⁷.

Już w marcu Słowenia uznała niepodległość Kosowa, znowu jako pionier w regionie, co nie do końca spodobało się Serbii. Sąsiednie państwo nie mogło ostro zareagować, gdyż ta pomagała mu dostać się do UE. Równocześnie podczas międzyrządowej konferencji UE, Słowenia zgłosiła swoje weto przeciwko otwarciu kolejnych rozdziałów negocjacyjnych z Chorwacją. Lublana domagała się uregulowania kwestii spornych, a w szczególności niezłatwionej sprawy granicy między obydwojma państwami⁵⁸. Konflikt był szeroko komentowany przez międzynarodową opinię publiczną, która krytykowała Słowenię za jej upór. Zauważono, że Chorwacja nie wносиła roszczeń podczas procesu akcesyjnego swojego sąsiada, dzięki czemu przebiegł on gładko i sprawnie. Po miesiącach debat oba kraje zgodziły się zawrzeć porozumienie, które stwierdzało, że o rozstrzygnięciu sporu zadecyduje arbitraż⁵⁹.

52 G. Chorążkiewicz, *Charakterystyka handlu zagranicznego Słowenii – podstawy traktatowe*, <http://www.monitorc.pl/roczniki/2002/CEL10-11.pdf>, 14.10.2013.

53 F. M. Liss, W. G. Wagner, *Ljubljana Life Interview: U.S. President Bill Clinton: June 14, 1999*, <http://www.slovenia-life.com/business/?category=interviews&name=Clinton>, 14.10.2013.

54 Referendum odnośnie ewentualnego członkostwa wiązało się z uświadomieniem opinii społecznej o konsekwencjach oraz profitach związanych z funkcjonowaniem w ramach UE, natomiast drugie referendum odnosiło się wyłącznie do odpowiedzenia TAK/NIE za przystąpieniem do Unii i NATO. Zob. K. Sochacka, A. Żelazo, *Kampanie przedreferendalne na Malcie, w Słowenii i na Węgrzech – Wnioski dla Polski*, <http://www.pism.pl/index/?id=847cc55b7032108eee6dd897f3bca8a5>, 14.10.2013.

55 W. Hebda, *Słowenia - 10 lat w Unii Europejskiej*, <http://www.psz.pl/Slovenia-10-lat-w-Unii-Europejskiej>, 14.10.2013.

56 A. Jórász, *Słowenia – bałkański prymus*, <http://www.psz.pl/tekst-19699/Slovenia-balkanski-prymus>, 14.10.2013.

57 L. Kobescko, *Słowenia! Ljubljana chce pomóc Serbii i Kosowu*, http://www.psz.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=6131, 14.10.2013

58 *Słowenia blokuje postęp w negocjacjach UE z Chorwacją*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/best/2008-11-05/slovenia-blokuje-postep-w-negocjacjach-ue-z-chorwacja>, 14.10.2013.

59 N. Pejić, *Słowenia ryzykuje zostaniem zwyczajnym wybojem na drodze*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/artukul,349,Slovenia_ryzykuje_zostaniem_zwyczajnym_wybojem_na_drozdze, 14.10.2013.

W marcu 2009 r. Słowenia postanowiła odłożyć w czasie swoje roszczenia i poparła kandydaturę Chorwacji w Sojuszu Północnoatlantyckim. Motywem tej decyzji był kryzys światowy, który dopadł także Słowenię. Obawiano się, że dłuższe postrzeganie kraju, jako tego złego, może negatywnie odbić się na stosunkach z partnerami handlowymi. Przez kolejne dwa lata walczone ze skutkami recesji. W państwie wprowadzono także nowe reformy (m.in.: zwiększono podatki), które nie do końca przypadły do gustu społeczeństwu. W czerwcu 2011 r. przeprowadzono referendum w sprawie zmiany systemu emerytalnego oraz wydłużenia wieku emerytalnego, które zostało całkowicie zbojkotowane. Pozycja rządu była niestabilna, ostatecznie rozwiązano go we wrześniu. Na grudzień rozpisano pierwsze w historii państwa wybory przedterminowe. W głosowaniu zwyciężyła nowa formacja polityczna, Pozytywna Słowenia (*Lista Zorana Jankovicia-Pozitivna Slovenija* – LZJ-PS). SDP zajęła drugie miejsce. Do parlamentu dostali się również rządzący dotąd Socjaldemokrati, utworzona półtora miesiąca przed wyborami Obywatelska Lista Gregora Viranta (*Državljska lista Gregorja Viranta* – DLGV), reprezentowane w parlamencie Słoweńska Partia Ludowa i Demokratyczna Partia Emerytów Słowenii (*Demokratska Stranka Upokojencev Slovenije* – DeSUS)⁶⁰.

Sytuacja państwa z końcem 2013 roku jest stabilna. Pomimo kryzysu ekonomicznego z 2008 r., który wstrząsnął całym światem, polityczne działania Słowenii można porównać do dobrze prosperującego przedsiębiorstwa o dużym potencjale. Władze muszą przeprowadzić niezbędne reformy, które pomogą w funkcjonowaniu państwa. Mają trudne zadanie, ponieważ Słowenia jest swoistym liderem w regionie. Jako pierwsza wstąpiła do struktur unijnych i NATO, o których członkostwie reszta krajów byłej Jugosławii mogła tylko pomarzyć, a jeśli już, to na pewno wiązało i wiąże się to z długim oczekiwaniem. Słowenia ma potencjał, o którym doskonale wiedzą osoby rządzące krajem. Należy jednak cały czas podnosić poprzeczkę, która będzie motywować nie tylko do zmian starych, ale i do wprowadzenia nowych pomysłów.

Wszystkie państwa byłej Jugosławii obudziły się z marazmu, który ogarnął społeczeństwa po zakończeniu działań wojennych na Bałkanach. Jedna po drugiej, dawne republiki SFRJ dążą obecnie do wejścia w struktury unijne. Słowenia i Chorwacja tę drogę mają już za sobą. Najdalej od celu jest Kosowo, które jest najmłodszym państwem w Europie, wciąż próbującym znaleźć właściwą dla siebie trasę. W tych wysiłkach nieustannie przeszkadzają mu Serbia i Rosja, które zapowiedziały, iż nigdy nie uznają jego niepodległości. Oprócz tego sytuacja na Bałkanach jest stabilna, jedyny znak zapytania, który należałoby postawić, zajęłby miejsce przy Bośni i Hercegowinie – dziwnym tworze, który pomimo wewnętrznych rozterek i rozchwiań nadal funkcjonuje. Nie można stwierdzić jak długo taki stan może się utrzymać, jednak tak duże zróżnicowanie nie tylko etniczne, ale i kulturowe czy religijne, wreszcie da o sobie znać. Główną przeszkodą jaka stoi obecnie na drodze rozwoju bałkańskich państw jest kryzys gospodarczy, który objął swym zasięgiem całą kulę ziemską. Nawet najbogatsze państwa musiały wprowadzić ograniczenia w swoich politykach, co wiąże się ze zmniejszeniem pomocy finansowej dla krajów jej potrzebujących. Jednak dzięki wcześniejszym dotacjom, kraje bałkańskie rozwinęły swoje ekonomie i dość dobrze prosperują, dążąc do wyznaczonych celów. Poszczególne potknięcia na nierównej często drodze do struktur unijnych czy NATO-wskich wynikały głównie z nieudolności prowadzenia „wielkiej polityki” przez przedstawicieli poszczególnych republik. Wraz z upływem czasu, sytuacja uległa zmianie. Chęć dopasowania się i przynależności do świata Zachodu, wymusiła poniekąd na młodych państwach Półwyspu Bałkańskiego wytworzenie się nowych metod oraz form adaptacji. Najwięcej uwagi wymagają gospodarka, polityka społeczna czy same władze. Przeprowadzenie reform jest niezbędne w każdym z państw, nawet w tak dobrze prosperującym, jak Słowenia. Bagaż doświadczeń, jakim jest przede wszystkim historia tych krajów, powinien wpływać pozytywnie na ich przyszły rozwój.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Bartnicki A., Dalewska-Greń H., Dehnel-Szyc M., Gawrycki M., Grzebyk P., Lizak W., Nijakowski L. M., Spyra J., Stachura J., *Konflikty współczesnego świata*, Warszawa 2008.
- [2] Benson L., *Jugosławia. Historia w zarysie*, Kraków 2011.
- [3] Czubik P., *Balkany u progu zjednoczonej Europy*, Kraków 2008.
- [4] Koseski A., *Transformacja systemowa w krajach Europy Środkowej i Wschodniej: 1989 – 2002*, Bydgoszcz-Pułtusk 2003.
- [5] Kubiak K., *Wojny, konflikty zbrojne i punkty zapalne na świecie*, Warszawa 2005.
- [6] Patek A., Rydel J., Węc J. J., *Najnowsza historia świata*, T. 4, Warszawa 2008.
- [7] Roszkowski W., *Europa Środkowo-Wschodnia 1997-1998*, R. VII-VIII, Warszawa 2000.
- [8] Wojnicki J., *Droga Europy Środkowej do Unii Europejskiej (Czechy, Słowacja, Słowenia, Węgry)*, Warszawa 2007.

NETOGRAFIA

- [9] Babić M., *Przystąpienie Chorwacji do Unii Europejskiej. Problemy konstytucyjne*, http://www.academia.edu/3288555/Przystapienie_Chorwacji_do_Unii_Europejskiej_Problemy_konstytucyjne, 14.10.2013.

⁶⁰ *Pozytywna Słowenia wygrała wybory*, <http://www.wprost.pl/ar/281840/Posytywne-Slowenia-wygrala-wybory/>, 15.10.2013.

- [10] *Bezrobocie w Chorwacji znów rośnie*, <http://balkanistyka.org/bezrobocie-w-chorwacji-znow-rosnie/>, 14.10.2013.
- [11] Chorażkiewicz G., *Charakterystyka handlu zagranicznego Słowenii – podstawy traktatowe*, <http://www.monitorc.pl/roczniki/2002/CEL10-11.pdf>, 14.10.2013.
- [12] *Chorwacja już blisko Unii*, <http://www.wprost.pl/ar/251339/Chorwacja-juz-blisko-Unii/>, 14.10.2013.
- [13] *Chorwacja: wreszcie przekraczamy próg europejskiego domu*, <http://www.wprost.pl/ar/282641/Chorwacja-wreszcie-przekraczamy-prog-europejskiego-domu/>, 14.10.2013.
- [14] *Croatia 2005 Progress Report*, http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/2005/package/sec_1424_final_progress_report_hr_en.pdf, 14.10.2013.
- [15] *Elections in Macedonia: victory of ruling party's candidate*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/best/2009-04-08/elections-macedonia-victory-ruling-partys-candidate>, 13.10.2013.
- [16] Hebda W., *Słowenia - 10 lat w Unii Europejskiej*, <http://www.psz.pl/Slowenia-10-lat-w-Unii-Europejskiej>, 14.10.2013.
- [17] Jedryś M., *Kim był Boris Trajkovski*, <http://wyborcza.pl/1,75248,1934925.html>, 12.10.2013.
- [18] Jorasz A., *Słowenia - bałkański prymus*, <http://www.psz.pl/tekst-19699/Slowenia-balkanski-prymus>, 14.10.2013.
- [19] Jorasz A., *System polityczny Słowenii*, <http://www.psz.pl/tekst-5583/Anna-Jorasz-System-polityczny-Slowenii>, 14.10.2013.
- [20] Karajkov R., *Balkańska odwilż otwiera Chorwacji drzwi do UE*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/artukul,502,Balkanska_odwilz_otwiera_Chorwacji_drzwi_do_UE, 14.10.2013.
- [21] Kobeszko Ł., *Proces akcesyjny Chorwacji. Stan i perspektywy*, <http://www.psz.pl/tekst-27022/Proces-akcesyjny-Chorwacji-Stan-i-perspektywy>, 13.10.2013.
- [22] Kobeszko Ł., *Słowenia! Ljubljana chce pomóc Serbii i Kosowu*, http://www.psz.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=6131, 13.10.2013.
- [23] Kobeszko Ł., *UE wzywa Chorwację i Słowenię do kompromisu*, http://www.psz.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=15698, 13.10.2013.
- [24] Liss F.M., Wagner W.G., *Ljubljana Life Interview: U.S. President Bill Clinton: June 14, 1999*, <http://www.slovenia-life.com/business/?category=interviews&name=Clinton>, 14.10.2013.
- [25] *Macedonia: udana powtórka wyborów*, <http://www.wprost.pl/ar/131980/Macedonia-udana-powtorka-wyborow/>, 13.10.2013.
- [26] *Macedonia wyrusza do Europy*, <http://solidarnosc-bez-granic.site40.net/index.php?module=Pagesetter&func=viewpub&tid=6&pid=50>, 11.10.2013.
- [27] Marczewski P., *Macedonia! Fiasko referendum, odnowa konfliktu z Grecją*, http://www.psz.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=583, 12.10.2013.
- [28] Marczewski P., *Macedonia! Premier Hari Kostow podał się do dymisji*, http://www.psz.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=622, 13.10.2013.
- [29] Mielęski M., *Chorwacja - kolejny problem Unii Europejskiej*, <http://www.prawy.pl/z-zagranicy/2/3508-chorwacja-kolejny-problem-unii-europejskiej>, 14.10.2013.
- [30] Pejić N., *Słowenia ryzykuje zostaniem zwyczajnym wybojem na drodze*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/artukul,349,Slovenia_ryzykuje_zostaniem_zwyczajnym_wybojem_na_drozdze, 14.10.2013.
- [31] *Pierwsi sąsiedzi Serbii uznają Kosowo*, <http://www.wprost.pl/ar/125986/Pierwsi-sasiedzi-Serbii-uznaja-Kosowo/>, 14.10.2013.
- [32] *Pozytywna Słowenia wygrała wybory*, <http://www.wprost.pl/ar/281840/Poszytywna-Slowenia-wygrala-wybory/>, 14.10.2013.
- [33] Reszczyński Ł., *Macedońsko-grecki spór nomenklaturowy i jego geopolityczne tło*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/artukul,630,Macedońsko-grecki_spor_nomenklaturowy_i_jego_geopolityczne_tlo, 10.10.2013.
- [34] Sierpień P., *Kosowo jako protektorat ONZ*, <http://www.psz.pl/tekst-24244/Przemyslaw-Sierpien-Kosowo-jako-protektorat-ONZ>, 12.10.2013.
- [35] Sierpień P., *Działania USA w Kosowie*, <http://www.psz.pl/tekst-24756/Przemyslaw-Sierpien-Dzialania-USA-w-Kosowie-Str-4>, 12.10.2013.
- [36] Skrzypek B., *Dekada bez Tudmana. Przemiany polityczne w Chorwacji po 2000 roku*, <http://www.stosunkimiedzynarodowe.pl/dekada-bez-tu%91mana-przemiany-polityczne-w-chorwacji-po-2000-roku>, 14.10.2013.
- [37] *Słowenia blokuje postęp w negocjacjach UE z Chorwacją*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/best/2008-11-05/slovenia-blokuje-postep-w-negocjacjach-ue-z-chorwacja>, 14.10.2013.
- [38] Sochacka K., Żelazo A., *Kampanie przedreferendalne na Malcie, w Słowenii i na Węgrzech - Wnioski dla Polski*, <http://www.pism.pl/index/?id=847c-c55b7032108eee6dd897f3bca8a5>, 14.10.2013.
- [39] *Stosunki dwustronne Grecja-Macedonia*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj/Grecja,stosunki_dwustronne,Macedonia, 10.10.2013.
- [40] Szoszkiewicz A., *Cena pokoju*, <http://www.wprost.pl/ar/4373/Cena-pokoju/>, 11.10.2013.
- [41] *Tadić u Vukovaru*, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovnate/teme/teme.97.html:tema-45-Tadic-u-Vukovaru>, 14.10.2013.
- [42] Tarnawczyk A., *Droga do i przez konflikt albańsko-macedoński w 2001 roku*, <http://slawistykalodzka.sns.pl/Numer4/ren/esej1.html#sdfootnote-10sym>, 11.10.2013.
- [43] *Timeline: Croatia*, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1097156.stm>, 14.10.2013.
- [44] *Timeline: Slovenia*, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1097340.stm>, 13.10.2013.
- [45] *Večernji list*, <http://www.vecernji.hr/tag/mate-granic-18803>, 14.10.2013.
- [46] Zobeniak M., *Macedońska droga do akcesji w cieniu sporu o nazwę i tożsamość*, Źródło: <http://www.psz.pl/tekst-27023/Macedonska-droga-do-akcesji-w-cieniu-sporu-o-nazwe-i-tozsamosa>, 13.10.2013.